

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты ІХ Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
ІХ Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың ІХ Халықаралық ғылыми конференциясы = ІХ Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2014

Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінің құрылымына әскери оқу орындары да кіреді. Заманауи армия құру – бұл тек техника мен қару-жарақты жетілдіру емес, сонымен бірге бірінші кезекте кәсіби армияның негізі болып саналатын жаңа әскери буынды тәрбиелеу. 1996-2005 жылдар аралығында әскери білім беру жүйесінің негізі қаланды. Республикада бірнеше әскери оқу орындары ашылды. Олар: Ұлттық қорғаныс университеті, Құрлық әскерлерінің Әскери институты, Әуе қорғанысы күштерінің Әскери институты, Радиоэлектроника және байланыс әскери инженерлік институты, Әскери-теңіз институты, Шет тілдері әскери институты. Жұмылдыру резервін толықтыру мақсатында азаматтық оқу орындарында запастағы офицерлер даярлау үшін әскери кафедралар ашылды.

ЖЕРГІЛІКТІ ӘСКЕРИ БАСҚАРУ ОРГАНДАРЫ

Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 7 мамырдағы № 1085 Жарлығына сәйкес облыстық әскери комиссариаттар қорғаныс істері жөніндегі департамент, аудандық және қалалық әскери комиссариаттар қорғаныс істері жөніндегі бөлімдер мен басқармалар болып қайта құрылды.

Қазақстан Республикасы Президентінің жоғарыда аталған Жарлығын орындау мақсатында Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 6 тамыздағы № 758 қаулысы және Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің 2004 жылғы 5 наурыздағы № 1/14/1/870 директивасымен облыстық әскери комиссариаттар қорғаныс істері жөніндегі департаменттер, аудандық және қалалық әскери комиссариаттар қорғаныс істері жөніндегі бөлімдер мен басқармалар болып қайта құрылды.

Жергілікті әскери басқару органдары – бұл Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен құрылған Қазақстан Республикасы облыстарының, қалалары мен аудандарының аумағында Қазақстан Республикасының Конституциясы және басқа да нормативтік құқықтық актілерінің нормаларын жүзеге асыруды қамтамасыз ететін әскери басқару органдарының жүйесі. Жергілікті әскери басқару органдары әкімшілік-аумақтық шекара бірілігі көлемінде құрылады.

Әдебиет:

1. Аманжолов К. Қазақстанның әскери тарихы (Б.з.д. VI ғасырдан бүгінгі күнге дейін): Оқу құралы / К.Аманжолов, А.Б.Тасболатов. – Алматы: Білім, 1999. – 315 б.
2. Аманжолов К. Жауынгерлік туы астында. Алматы, 1991. – Б. 7-15.
3. Назарбаев Н.А. Стратегия становления и развития суверенного Казахстана. – РГЖИ «Дәуір». – Алматы, 1992 г.
4. Назарбаев Н. Әскеріміздің мәртебесі арта берсін!: [Қазақстан Қарулы күштеріне - 5 жыл] // Егемен Қазақстан. – 1997. – 7 мамыр. – Б.1
5. Аманжолов К. Қазақстанның қарулы күштері және оның түрлері // Қазақ тарихы. – 1999. – №3. – Б. 14-19.
6. <http://www.mod.gov.kz> Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің ресми сайты

ВОЕННАЯ КУЛЬТУРА КАЗАХОВ-КОЧЕВНИКОВ В НАРРАТИВАХ ОФИЦЕРОВ ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБА

Решетова Мария Всеволодовна

mashareshetova@mail.ru

студентка Евразийского Национального университета

им. Л. Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – С. И. Ковальская

Научное изучение Казахстана российскими исследователями началось еще в XVIII веке. Первоначально они носили бессистемный характер. Планомерных исследований не предпринималось. Одну из групп исследователей составляли военные. В большинстве своем

на территории Казахстана присутствовали офицеры Генерального штаба. Они оставили после себя обширный круг трудов, представляющих ценность для современных исследователей истории Казахстана XIX начала XX века. Среди них можно назвать следующие: Андреев И. Г. «Описание средней орды киргиз-кайсаков», Бламберг Ф. И. «Военно-статистическое обозрение Российской империи», Броневский С. Б. «Записки о киргиз-кайсаках Средней Орды», Венюков М. И. «Заметки о степных походах в Средней Азии». Работы офицеров по своему содержанию имеют различную направленность, начиная от записок о путях в «киргизскую степь» и заканчивая военным обозрением Казахстана. Значимость данных трудов представляется тем, что чаще всего офицеры писали о том, чему сами были свидетелями. При написании работ, они обращали внимание практически на все сферы жизни кочевника. Не оставили они без внимания, в силу специфики своей деятельности, военное искусство казахов.

Практически все офицеры Генерального штаба отмечают, что военное дело казахов XIX века претерпевает существенные изменения. Оно, «зародившись в древнейшую эпоху, пережило свой расцвет в средние века и угасло к концу XIX века [1]. В это время практически исчезла необходимость крупномасштабных военных действий. Чаще всего свою военную мощь казахи - кочевники показывали при стычках с народами среднеазиатских ханств, военных набегах на торговые караваны, военные или мирные экспедиции, барымте, а также на охоте. Как показывает история, к военным походам кочевника готовили с малых лет. Такая практика существовала на протяжении многих столетий, создавая определенную структуру как самого воина-кочевника, так и его образ в глазах других народов. В подготовке будущего воина традиционно большую роль играла охота и барымта. В XIX веке, в связи с активным продвижением Российской империи и ее превосходством на то момент, военные действия со стороны казахов разворачивались в основном в процессе национально-освободительных движений против этого присутствия.

Но по своей сути казах был воином и ему необходимо было вести военные действия. Главным противником в них стали участники степных походов. Степные походы (или «степная война» – как называет их Венюков М.И.) – были одной из главнейших целей империи во второй половине XIX века, который стал для России периодом активного приращения новых государственных территорий, что для казахских степей и среднеазиатских ханств будет означать завершение самостоятельного развития и постепенного утверждения за данными национальными окраинами колониального статуса.

Казахи не имели постоянного войска. Создавались временные военные группировки, которые преследовали различные цели: нападение и разграбление торговых караванов, идущих через казахскую степь, также нападение на военные или мирные экспедиции, направленные в степь, барымта и т.д.

Численность таких «военных отрядов», создаваемых по мере необходимости варьировалась от несколько человек до нескольких тысяч. Об этом упоминают в своих работах М.И. Венюков, И. Г. Андреев, С.Б Броневский, Я. П. Гавредовский [2]. Последний в своем описании похода дает такие сведения: «Когда киргизцы разделили добычу и количество их умножилось более 1500, тогда окружа нас, кричали, дабы все магометане выходили вон, в противном случае грозили им неизбежною смертью». Андреев И.Г., оценивая положение военного дела в степи давал такие данные: «Ежели ж из них собирать годных людей к воинскому действию, то должно полагать не менее с каждой юрты по два и по три человека; и как юрт их числом 32790, то не более — 70000 человек» [3].

При нападении все, что казалось не представляло ценности, истреблялось казахскими отрядами. Так, Я. Гавредовский писал: «Киргизцы при разграблении каравана, можно сказать, уподоблялись саранче, опустошавшей плодоносные поля. Все что ни попадалось в их руки, разрубали, ломали, рвали на мелкие клочки и с сильною дракою отнимали их друг у друга, гоняясь по полю» [4]. Такое поведение можно объяснить яростью и непримиримостью со сложившимися обстоятельствами и стремлением жить независимо от России.

Неотъемлемой частью военного искусства казахов был короткий, стремительный бой. Они нападали небольшими группами, выскакивая из неприметных мест. Это заставляло противника врасплох, чего и добивались нападающие. Вступают в дело перестрелкою с неприступных мест, метанием стрел и, наконец, стремительным нападением толпою с криками «ги» - так пишет Броневский С.Б. [5]. Этим они пытались устрашить и сломить соперника. На первых порах военного столкновения им это удавалось.

Следует взять во внимание, что лошади и верблюды, при внезапном нападении испытывают испуг и в отряде начинается паника. Но позже, когда восстанавливался порядок, казахи, пишут многие офицеры, не отличаются храбростью и отходят на некоторое расстояние, занимая выжидательные позиции. Например, Я. Гавердовский по этому поводу пишет следующее: «Но ясно видно было, что отчаянное сопротивление весьма подействовала на сих трусливых воинов. Они, оставя делать нападение, решились ожидать нашей сдачи от медленного изнурения, почему расположились кругом укрепления на ружейный выстрел» [4]. Мы можем заключить, что тактика изматывания не только боем, но и выжиданием активно использовалась казахами.

Главной особенностью казаха-кочевника является прекрасная ориентированность на местности. Причиной тому служит ведение кочевого образа жизни. Поэтому русские отряды, идя в степь, всегда нанимали казахов в качестве проводников. «Привычка снабдила киргизцев удивительною способностью отыскивать желаемые места в степи во всякое время и во всяком местоположении...» - пишет об этом Гавердовский Я.П. [4]. Нередко сами казахи участвовали в военных действиях наравне с русскими офицерами, показывая отвагу и непримиримость к врагу.

Еще одной главной чертой казаха-кочевника являлась его терпеливость в перенесении голода. На протяжении нескольких дней в походах они могли питаться растениями и кожей. Офицеры не раз упоминали эту особенность кочевников в своих трудах. Например, Гавердовский Я. П. оставил в своих записях такие сведения: «что они чрезвычайно терпеливы в перенесении голода. Ежели бы случилось им не иметь на несколько дней никакой пищи, они будут жевать тогда корни некоторых растений и кусочки кожи; и хотя в таком положении проведут около половины месяца, то и тогда силы их не оскудеют» [4].

В трудах военных не дается количество погибших или раненных во время столкновений. Военные объясняют это тем, что не было возможности узнать об их количестве, «так как и все азиатцы, раненных и убитых не оставляли на поле сражения» [5]. Это факт подчеркивает бережное отношение казахов к соплеменникам и желание предать земле тела погибших как героев.

Исходя из анализа трудов офицеров Генерального штаба можно сделать следующие выводы. Большинство из авторов отмечают, что военное искусство казахов на период XIX века приходит в упадок. Объясняют они это в первую очередь тем, что оружие дистанционного боя к концу века исчезает, его заменяет огнестрельное. Кроме того, все авторы подчёркивают военное превосходство российских войск, лучшую организованность и обеспечение. Они пишут, что военные действия казахов постепенно утрачивают масштабный характер и представляют небольшие налеты на караваны, экспедиции или барымту. Тактика и приемы боя, используемые кочевниками на протяжении многих веков уходит в прошлое, но на смену им приходят новые формы и методы сопротивления.

Список использованных источников:

1. Алланиязов Т. К. Военное дело кочевников казахстана. – Алматы, 1998, стр. 99
2. Венюков М.И. Общий обзор постепенного расширения русских пределов в Азии и способов обороны их // Военный сборник – 1872. - № 2; Андреев И. Г. "Описание Средней орды киргиз-кайсаков с принадлежащими и касающимися до сего народа дополнениями, прилегающих к Российской границе, Сибирской линии по части Колыванской и Тобольской губерний крепостями, собранное в 1785 году капитаном

- Андреевым»; Броневский С.Б. Записки о киргиз-кайсаках Средней Орды. Ч. 42; Гавредовский Я. П. Обозрение киргиз - кайсакаской степи. Ч. 1
3. Андреев И.Г. "Описание Средней орды киргиз-кайсаков с принадлежащими и касающимися до сего народа дополнениями, прилегающих к Российской границе, Сибирской линии по части Колыванской и Тобольской губерний крепостями, собранное в 1785 году капитаном Андреевым <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/M.Asien/XVIII/1780-1800/Andreev/text2.htm>
 4. Гавредовский Я. П. http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/M.Asien/XIX/1800-1820/Gaverdovskij_Ja_P/text7.htm
 5. Броневский С. Б. Записки о киргиз- кайсаках Средней Орды.- Ч. 42.- С. 175
 6. Венюков М. И. «Заметки о степных походах в Азию» //Военный сборник.1860г.Т.16. (http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/M.Asien/XIX/1860-1880/Venjukov/stepn_pochody.htm)-

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТАРИХНАМАСЫ ЖӘНЕ ДЕРЕКТАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Рамазанова Назгүл Ғабитқызы

Ғылыми жетекші: Жұмағұлова Әсем Әлібекқызы, қоғамдық пәндер оқытушысы.
ҚКМК М.О. Әуезов атындағы педагогикалық колледжі

Қазақстандық тарих ғылымының дамуы, тарихи зерттеулердің сапасы мен тиімділігінің артуы, олардың қоғамдық дамудың әлеуметтік-саяси және мәдени-тәрбиелік мазмұнына ықпалы белгілі бір дәрежеде тарихнамалық зерттеулермен анықталатындығы белгілі. Сондықтанда қазіргі таңдағы отандық тарих ғылымының дамуы мен өсуін бағамдау мақсатында қазақстандық тарихнама мен олардың әдістемелік зерттеулерінің қалыптасуының өзіндік тарихы бар.

Қазақстан тарихнамасы саласы бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарының кең көлемде жүргізіле бастауы, сондай-ақ Қоғамдық ғылымдар секциясы мен КСРО Ғылым академиясының Тарих бөлімінің бастамасына орай ҚазКСР Ғылым Академиясының Президиумы 1978 жылы 7 қыркүйектегі № 131 қаулысымен Институтта "Қазақстанның тарихнамасы бөлімін құру туралы" қаулысын қабылдайды. Осы жылдың 25 қазанынан бастап құрамында 5 ғылыми-техникалық қызметкері бар бөлім сол кездегі ҚазКСР Ғылым академиясының вице-президенті, академик Байдабек Ахметұлы Төлепбаевтың жетекшілігімен өз қызметін бастайды. Бөлімнің осы алғашқы құрамында аға ғылыми қызметкер, тарих ғылымдарының кандидаты С.Б. Нұрмұхамедов, кіші ғылыми қызметкерлер - Р.В. Колдобская, Л.Н. Катасонова және лаборант В.А. Замаревалар болды. Институтта бөлімнің ашылуы өз тарихнамашы кадрларымызды дайындаудың игі бастамасы болды. Бөлімнің алғашқы тобында қызмет еткен аға ғылыми қызметкер В.К. Янулов КСРО ҒА Ленинградтық бөлімшесінің Ғылыми кеңесінде, аспирант Н. Әлімбаев "тарихнама" мамандығы бойынша кандидаттық диссертацияларын сәтті қорғайды.

Бұл қаулының қабылдануына түрткі болған басты себеп 1976-1979 жылдар аралығында жүргізілуге тиіс мемлекеттік тапсырыстағы "Қазақстанның тарихнамасы" атты Қазақстан тарихының өзекті мәселелері бойынша тарихи ойлардың дамуын зерттеудің алғаш рет қолға алынуы екендігін атап өткен жөн. Аталған тақырыптың мәдени революция кезеңдерін, оның басты мәселелерін, әсіресе халық ағарту және ғылым тарихы, зиялы қауымның қалыптасуы мен мәдени-ағарту жұмыстарының тарихын зерттейтін маңызды "Қазақстандағы мәдени революция тарихы (1917-1978)" атты бөліміне ҚазКСР ҒА мүше-корреспонденті, тарих ғылымдарының докторы Г.Ф. Дахшлейгер жетекшілік етсе, негізгі орындаушысы тарих ғылымдарының докторы Р.Б. Сүлейменов болды. Бөлім қызметкерлері 2 томдық "Қазақстанның қоғамтанушы ғалымдарының библиографиясын" дайындауды қолға алады. Аталған тақырып сол тұстағы ғылыми-зерттеу